

Karolien Dons

De kunst van het loslaten

Forum in Groningen

Ik loop in de gloednieuwe bibliotheek in het Forum in Groningen en kijk mijn ogen uit: wat een pracht, en op zo'n grote schaal. Plots wordt mijn genot echter verstoord: mijn dochter van 2,5 bevindt zich in een klimnet op drie meter hoog. Een klimnet in een bieb? Het contrast met het stoffige kamertje vol archiefkasten in een Vlaams dorpje, dat doorging voor dependance van een stadsbibliotheek waar ik zelf als kind heen ging, is groot.

Qua participatie past het gedrag van mijn dochter mooi binnen de ambitie van het Forum om 'huiskamer van alle Groningers' te zijn. Het Forum huisvest naast een bibliotheek en een bioscoop onder meer expositieruimtes en studieplekken. Het profileert zich als debatcentrum, plek voor leren en ontwikkelen, en toont zin voor sociaal engagement en digitaal avontuur in de programmering van zijn activiteiten. Maar geeft dit nieuwe Forum inderdaad een eigentijdse invulling aan zijn aan de Romeinen ontleende naam, namelijk als een centrale publieke plek in de stad waar door inwoners wordt gehandeld en onderhandeld, en waar sociale en culturele activiteit ontstaan door en voor burgers? De bibliotheek uit mijn kindertijd is met de komst van dit fonkelend Forum definitief geklasseerd als verleden tijd. Wat is er in die dertig jaar allemaal veranderd?

Toegankelijk voor iedereen

Eén opvallende verandering is dat culturele instellingen zich publieksgerichter zijn gaan gedragen en dat participatie het heeft geschopt tot cultureel buzzwoord en zelfs menig beleidsagendapunt. Kunst en cultuur horen vandaag de dag toegankelijk te zijn voor iedereen ongeacht

Forum, Groningen.
Fotografie: Stella Dekker

etniciteit, leeftijd, fysieke of mentale beperking, gender of sociaal-economische situatie. Dat heeft ook inhoudelijke consequenties voor hoe kunst en cultuur worden gecreëerd. Aanbod ontstaat bijvoorbeeld steeds publieksgerichter en -gedreven. De tijdgeest is ernaar, met name sinds bewegingen van minderheden zoals *#metoo* en *white supremacy* hun gelijkheid opeisen in de samenleving. En het debat rond diversiteit en inclusie in de culturele sector gaat maar door en wordt steeds complexer. De aandacht in dagbladen en bij culturele instellingen voor dit onderwerp duidt op de nood aan een koerswijziging, liefst radicaal (zie Menso et al. 2019), maar toont tegelijkertijd aan dat het bewerkstelligen van die koerswijziging lastig is (zie Scholten 2019).

François Matarasso maakt in *A restless art* (2019) een onderscheid tussen 'culturele democratisering' en 'culturele democratie' in het participatiedebat. Het eerste noemt hij het toegankelijk maken van culturele uitingen: een inclusieve daad van een (veelal dominante) cultuur naar een andere om gelijke deelname te stimuleren. Échte sociale gelijkheid, waarbij iedereen op gelijke voet participeert in de samenleving, creëer je echter niet met democratisering.

Het betekent namelijk dat er een bestaande route wordt gevolgd. Het publiek is er niet thuis, het is te gast. Daartegenover plaatst Matarasso 'culturele democratie', waarbij het erom draait individuen en groepen juist zélf te laten bepalen en zichzelf uit te drukken. Het faciliteren van deelname wordt daarmee op een andere manier benaderd. Bij het ene gaat het om deelname aan iets bestaands, bij het andere aan iets wat in meerstemmige dialoog nog, mogelijkwerwijs, gaat ontstaan. Vanuit het perspectief van participatie zijn dit twee compleet verschillende processen.

Gezonde balans

Culturele democratie bereiken is wel voortdurend op eieren lopen. Hoe kan een grote cultuurinstelling bijvoorbeeld voorkomen dat zij de diverse, ondergeschikte 'ander' overklast? Hoe kan ze ervoor zorgen dat de ander initiatief neemt op geheel eigen, authentieke wijze? Welke rol neemt de instelling dan precies op zich, wat is haar intentie? Tegelijkertijd hebben we onze culturele bunkers niet voor niets. We kregen met recht en rede meesterwerken overgeleverd uit het verleden. Bovendien stellen we niet voor niets inhoudsdeskundigen aan om de crème de la crème uit te kiezen en podia te

creëren. Met andere woorden: hoe voorkom je dat een democratische intentie doorslaat in overdreven dienstbaarheid aan het precariaat? Wat is een gezonde balans die ruimte laat voor inspraak? Hoe kan de professional worden erkend en tegelijkertijd worden aangespoord tot strategisch loslaten? Hoe kan die worden gevonden en blijven functioneren? Architectonisch is het Forum vanbinnen alvast veelbelovend. Het is een multiplek waar menselijke behoeften en democratische functies ruimtelijk in elkaar overgaan, waardoor vaagheid, porositeit en oningevuldheid ontstaan. Laat deze aspecten nu net een uitstekend klimaat vormen waarin een meerstemmige manier van cultuurbeoefening kan gedijen.

Ik sta intussen naast het klimrek als een van haar beentjes door een maas in het net zakt, tot hilariteit van dochter zelf. Ik roep dat ze het voorzichtig aan moet doen. Is hier nergens een leeftijdsgrens aangegeven, en is dat ding wel voldoende getest? Dan galmt Elsa's 'Laat het lóóóóó, laat het gáááán' uit de Disney-film *Frozen* zoals zo vaak door mijn hoofd. Cool blijven moederke, ze voelt zich prima, ze participeert, laat het los. ●

Literatuur

- Matarasso, F. (2019) *A restless art: how participation won, and why it matters*. Lissabon/Londen: Calouste Gulbenkian Foundation.
- Menso, C. en M. Daamen (2019) 'Stop met het opdringen van witte cultuur'. In: *NRC Handelsblad*, 23 augustus.
- Scholten, S. (2019) 'Waarom is diversiteit en inclusie zo lastig voor de culturele sector?' Op: *Cultureel Kapitaal*, 6 november.

Zonder auteur (2020) 'Forum Groningen: 550.000ste bezoeker ontvangen; "sommigen nemen begrip 'huiskamer van Stad' beetje érg letterlijk"'. In: *Groninger Internet Courant*, 15 januari.

Karolien Dons is docent-onderzoeker bij de Hanzehogeschool Groningen met belangstelling voor cocreatie en meerstemmigheid in kunstparticipatie